

UDZIAŁ LOTNISKOWCÓW POŁĄCZONEJ FLOTY
W BITWIE POD MIDWAY 4–6 CZERWCA 1942 R.
– ZŁAMANIE MORSKIEJ POTĘGI JAPONII

Bitwa pod Midway była najistotniejszym starciem w początkowym okresie wojny na Pacyfiku. Po udanym ataku na Pearl Harbour i wielu akcjach ofensywnych japońska Połączona Flota była niezwyciężona. Zmiana sytuacji strategicznej nastąpiła dopiero w maju 1942 r., gdy doszło do bitwy na Morzu Koralowym. Była ona preludem wydarzeń, które miały miejsce pod Midway.

Początek 1942 r. na Ocenie Spokojnym przebiegał zgodnie z japońskim planem taktycznym. Połączona Flota odnosiła spektakularne zwycięstwa, a inicjatywa strategiczna zmusiła aliantów do przyjęcia strategii obronnej. Jednak amerykańska Flota Pacyfiku, mimo strat poniesionych w Pearl Harbour, już 18 kwietnia 1942 r. dokonała nalotu dywersyjnego na Tokio¹. Dalsze plany kierowały siły imperium w kierunku Port Moresby na Nowej Gwinei oraz wyspy Tulagi². Punkty te w dalszej perspektywie miały przyczynić się do strategicznej eliminacji Australii.

To właśnie na Morzu Koralowym między 5 a 8 maja 1942 r. siły US Navy stawily czoła japońskiej Połączonej Flocie, odnosząc strategiczne zwycięstwo i uniemożliwiając zajęcie Port Moresby na Nowej Gwinei³. Amerykanie utracili w tym starciu lotniskowiec USS „Lexington”, zbiornikowiec „Neosho” i niszczyciel „Sims” oraz 33 samoloty⁴. Japończycy, którzy w tej bitwie odnieśli zwycięstwo taktyczne, również ponieśli dotkliwe straty. Utracili oni lotniskowiec lekki „Shoho”, a uszkodzony „Shokaku” wraz z niekniętym bliźniaczem „Zuikaku” musiały powrócić w celu remontu na Wyspy Macierzyste⁵. Pierwsza w historiografii wojny na morzu bitwa lotniskowców zakończyła się.

¹ M. Fuchida, M. Okumiya, *Midway, bitwa, która przesądziła o losie Japonii. Historia Japońskiej Marynarki Wojennej*, przeł. A. Saczek, Gdańsk 2009, s. 81.

² A.A. Greczko, G.A. Arbatow, S.K. Cwigun et al., *Historia drugiej wojny światowej 1939–1945*, t. 5, *Krach agresywnych planów bloku faszystowskiego*, Warszawa 1979, s. 516.

³ J. Lipiński, *Druuga wojna światowa na morzu*, Warszawa 2010, s. 473–476.

⁴ *Ibidem*, s. 476; M. Franz, *Amerykańskie lotniskowce Lexington i Saratoga*, Toruń 2004, s. 77–78; G. Barciszewski, *Pierwsze starcie lotniskowców. 70 lat bitwy na Morzu Koralowym*, „Morze, Statki i Okręty” (dalej: MSiO) 2012, nr 5, s. 33.

⁵ J. Lipiński, *Druuga wojna...*, s. 476; K. Zalewski, *Japońskie lotniskowce. Historia rozwoju*, cz. 4, MSiO 2011, nr 11, s. 59; *idem*, *Kido Butai w bitwie o Midway*, MSiO, listopad 2008, nr specjalny 2, s. 12; G. Barciszewski, *Okręty lotnicze Japonii*, Warszawa 2010, s. 62; J. Jastrzębski, *Wojna na Pacyfiku*.

Kolejnym elementem japońskiej agresji było uderzenie na wyspę Midway. Atol ten miał wiele cennych cech strategicznych. Rozbudowano na nim infrastrukturę wojskową, w skład której wchodziły lotnisko oraz baza wojskowa wraz ze zbiornikami paliwa⁶. Dodatkowym czynnikiem wpływającym na wartość bojową Midway było jej położenie. Bliskość dzieląca ją od Wysp Hawajskich to jej niewątpliwym atut, dlatego opinia „Strażnika Hawajów” była najlepszym potwierdzeniem tej tezy⁷.

Już 5 kwietnia 1942 r. zatwierdzono wstępny plan uderzenia na Midway oraz zajęcia Zachodnich Aleutów⁸. Operację prowadził głównodowodzący admirał Isoroku Yamamoto przy wsparciu sztabu Połączonej Floty z kontradmirałem Matome Ugaki na czele⁹. W przypadku jej powodzenia obecność floty japońskiej na atolu stwarzała stałe zagrożenie dla Wysp Hawajskich¹⁰.

Zatwierdzenie operacji określanej kryptonimem „MI” nastąpiło 5 maja 1942 r., czyli w momencie, kiedy Połączona Flota realizowała działania zagrażające Port Moresby na Nowej Gwincei¹¹. Podstawowym celem Japończyków było uderzenie powietrzne na Midway, a następnie inwazja i zajęcie wyspy. Dodatkowym aspektem operacji, określanym w historiografii jako działania dywersyjne, stało się zajęcie wysuniętych baz na amerykańskich Zachodnich Aleutach¹². Ta druga część planu przebiegała w bardzo trudnych warunkach atmosferycznych i miała charakter ubezpieczający główne działania. Połączona Flota za priorytet stawiała sobie bitwę z siłami US Navy i ostateczne rozgromienie przeciwnika w artyleryjskim starciu pancerników¹³. Do realizacji planu określonego kryptonimem „MI” wyznaczono największą armadę inwazyjną, jaka kiedykolwiek operowała pod japońską banderą (zob. tab. 1).

Kampania Hawajska 7–23 XII 1941 roku, Kraków 2010, s. 90; S. Piereslegin, E. Piereslegin, *Premiera na Pacyfiku*, przeł. J. Wąsiewski, t. 1, Gdańsk 2006, s. 334–335.

⁶ J. Jastrzębski, *Midway*, Kraków 2014, s. 140.

⁷ S.E. Morison, *Morze Koralewe. Midway i działania okrętów podwodnych maj 1942–sierpień 1942*, przeł. J. Wąsiewski, Gdańsk 2008, s. 89.

⁸ M. Fuchida, M. Okumiya, *Midway, bitwa...*, s. 85; S.E. Morison, *Morze Koralewe...*, s. 94.

⁹ M. Borkowski, *Midway 1942*, Warszawa 1992, s. 44; M. Fuchida, M. Okumiya, *Midway, bitwa...*, s. 87–88. Autorzy piszą, że głównym twórcą planu był jeden z oficerów operacyjnych komandor Kuroshima, a kontradmirał Ugaki sprawował nadzór nad całością operacji. Wskazują oni także, że uderzenie odzwierciedla charyzmatyczną naturę głównodowodzącego Połączonej Floty admirała Isoroku Yamamoto.

¹⁰ M. Borkowski, *Midway...*, s. 44.

¹¹ S.E. Morison, *Morze Koralewe...*, s. 95.

¹² M. Borkowski, *Midway...*, s. 44.

¹³ M. Fuchida, M. Okumiya, *Midway, bitwa...*, s. 91–92. Autorzy wspominają plan opracowany przez admirała Yamamoto: „Z taktycznego punktu widzenia plan ataku na Midway był przejawem kurczowego trzymania się przestarzałych doktryn uznających prymat pancerników w wojnie morskiej. (...) Jest co najmniej dziwne, że pomysłodawca zastosowania lotniskowców do ataku na Midway nie przystąpił do szybkiej i gruntownej reorganizacji floty i ich taktyki w celu uczynienia lotnictwa główną siłą uderzeniową marynarki?”.

Tabela 1. Wykaz sił biorących udział w operacji „MI”

Rodzaj jednostki	Liczba okrętów
Lotniskowiec	5
Lotniskowiec lekki	3
Lotniskowiec eskortowy	–
Okręt baza wodnosamolotów	4
Pancernik	11
Ciężki krążownik	13
Lekki krążownik	10
Stawiacz min	1
Niszczyciel	68
Okręt podwodny	20
Transportowiec	17
Inne jednostki*	15
Ogółem	167

* W skład kategorii „inne jednostki” weszły: łódź patrolowa, 3 ścigacze okrętów podwodnych, statek zaopatrzeniowy, krążownik pomocniczy „Asaka Maru”, 7 tralowców, 2 statki zaopatrzeniowe okrętów podwodnych „Yasukuni Maru” oraz „Rio de Janeiro Maru”.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: M. Fuchida, M. Okumiya, *Midway, bitwa, która przesądziła o losie Japonii. Historia Japońskiej Marynarki Wojennej*, przeł. A. Saczek, Gdańsk 2009, s. 94–99; M. Borkowski, *Midway 1942*, Warszawa 1992, s. 45–47; J. Jastrzębski, *Midway*, Kraków 2014, s. 175.

Jak wynika z powyższej tabeli, operacja wymagała dużego skoordynowania sił oraz perfekcyjnego dowodzenia na ogromnych przestrzeniach Oceanu Spokojnego. Dodatkowym czynnikiem, który utrudniał dowodzenie tak wieloma okrętami, był fakt, że istniała między nimi tylko łączność radiowa, stale monitowana przez wrogi wywiad i jednostki podsłuchowe¹⁴.

Dowódcy intensywnie prowadzili od początku maja 1942 r. narady i gry sztabowe, których wyniki były często zmieniane na korzyść Połączonej Floty¹⁵. Na etapie ćwiczeń teoretycznych wykrystalizował się ostateczny podział sił wyznaczonych do uderzenia na Midway¹⁶. Podział na mniejsze zespoły operacyjne był charakterystyczny dla Połączonej Floty, która w niemalże całym okresie wojny na Pacyfiku stosowała tę doktrynę. Miało to zapewnić całkowite zaskoczenie przeciwnika, a zarazem przyczynić się do większej dezorganizacji wywiadowczej¹⁷.

Jako pierwsze w morze wyruszyły zespoły okrętów podwodnych pod dowództwem wiceadmirała Teruhisa Komatsu, które miały prowadzić akcje o charakterze

¹⁴ S. Piereslegin, E. Piereslegin, *Premiera...*, s. 350.

¹⁵ *Ibidem*, s. 347; Z. Flisowski, *Burza nad Pacyfikiem*, t. 1, Poznań 1986, s. 323–324.

¹⁶ Z. Flisowski, *Burza...*, s. 324; G. Barciszewski, *Bitwa o Midway. 70. Rocznica starcia, które zmieniło losy wojny na Pacyfiku*, MSiO 2012, nr 7–8, s. 32–33.

¹⁷ S.E. Morison, *Morze Koralne...*, s. 98.

patrolowym na bezpośrednim podejściu wyspy Midway od strony Hawajów¹⁸. Dodatkowo część sił podwodnych wyznaczono do realizacji operacji „K”, czyli dostarczenia paliwa lotniczego na rafę French Frigate Shoals, gdzie tankowały japońskie wodnosamoloty patrolowe dalekiego zasięgu, startujące z atolu Wotje¹⁹.

Kolejnym zespołem wychodzącym z kotwiczowiska Hashirajima 26 maja 1942 r. był 2. Zespół Uderzeniowy Lotników pod dowództwem kontradmirała Kukuji Kakuty, wchodzący w skład Zespołu Północnego (Aleuckiego), składający się z lekkiego lotnikowca „Ryujo”, lotnikowca „Junyo”, ciężkich krążowników „Maya” i „Takao” oraz trzech niszczycieli²⁰. Na „Ryujo” zaokrętowano 16 myśliwców Mitsubishi A6M2 „Zero” oraz 21 samolotów bombowo-torpedowych Nakajima B5N2 „Kate”²¹. Lotnikowiec „Junyo” w swoich hangarach miał wyznaczone do akcji 24 myśliwce Mitsubishi A6M2 „Zero” i 21 bombowców nurkujących Aichi D3A1 „Val”²².

¹⁸ Z. Flisowski, *Burza...*, s. 325; M. Borkowski, *Midway...*, s. 66; J. Jastrzębski, *Midway...*, s. 177–178; M. Fuchida, M. Okumiya, *Midway, bitwa...*, s. 102. Autorzy wskazują rozmieszczenie i skład kordonów: Kordon A (3. Eskadra Okrętów Podwodnych, okręty: I-168, I-169, I-171, I-174, I-175) rozmieszczony między 19°30' N 167° W a 23°30' N 167° W, Kordon B (5. Eskadra Okrętów Podwodnych, okręty: I-156, I-157, I-158, I-162, I-165, I-166) rozmieszczony między 29°30' N 164°30' W a 26°30' N 167° W, Kordon C (część 1. Eskadry Okrętów Podwodnych, okręty I-9, I-15, I-17) rozmieszczony między 49° N 166° W a 5°1' N 166° W.

¹⁹ M. Borkowski, *Midway...*, s. 66; Z. Flisowski, *Burza...*, s. 325. Do realizacji operacji „K” wyznaczono 13. Dywizjon Okrętów Podwodnych, składający się z okrętów I-121, I-122 oraz I-123. M. Fuchida, M. Okumiya, *Midway, bitwa...*, s. 99.

²⁰ M. Borkowski, *Midway...*, s. 66; M. Fuchida, M. Okumiya, *Midway, bitwa...*, s. 97.

²¹ M. Fuchida, M. Okumiya, *Midway, bitwa...*, s. 97; M. Borkowski, *Midway...*, s. 66. Dane techniczne lotnikowca lekkiego „Ryujo”: wejście do służby 9 maja 1933 r., przebudowywany w latach 1933–1936, wyporność standard: 10 600 t, wyporność pełna: 13 650 t, dl.: 179,9 m, szer.: 20,8 m, zanurzenie: 7,08 m, liczba podnośników lotniczych: 2, napęd: 6 kotłów Kanpon Shiki RO-GO, 2 zespoły turbin Kanpon o mocy 66 270 KM, 2 śruby, prędkość maksymalna: 29 węzłów, grupa lotnicza: 37 samolotów, uzbrojenie: 8×127 mm (4×II), 4×25 mm (2×II), 24×13 mm (12×II), załoga: 924 osoby. Dane na podstawie: G. Barciszewski, *Okręty lotnicze...*, s. 55; K. Zalewski, *Lotniskowce II wojny światowej*, t. 1, Warszawa 1994, s. 101, W. Cheda, M. Malski, *Lotniska na morzach i oceanach świata*, Warszawa 1986, s. 63; R. Opaliński, *Alenty – kierunek donikąd?*, MSiO, listopad 2008, nr specjalny 2, s. 5; K. Zalewski, *Japońskie lotniskowce. Historia rozwoju*, cz. 1, MSiO 2011, nr 7–8, s. 49; *idem*, *Japońskie lotniskowce. Historia rozwoju*, cz. 3, MSiO 2011, nr 10, s. 53; R. Nowak, *Mały okręt wielki duchem. Japoński lotniskowiec Ryujo – geneza i opis konstrukcji*, MSiO 2007, nr 10–11, s. 29–36.

²² M. Borkowski, *Midway...*, s. 66. Dane techniczne lotnikowca „Junyo”: przebudowany ze statku pasażerskiego „Kashiwara Maru”, wejście do służby: 3 maja 1942 r., wyporność standard: 24 140 t, wyporność pełna: 28 300 t, dl.: 219,3 m, szer.: 26,7 m, zanurzenie: 8,15 m, liczba podnośników lotniczych: 2, napęd: 4 kotły Mitsubishi, 2 kotły Kanpon, 2 turbiny Mitsubishi, moc silowni: 56 250 KM, 2 śruby, prędkość maksymalna: 25,5 węzła, grupa lotnicza: 53 samoloty, uzbrojenie: 12×127 mm (6×II), 24×25 mm (12×II), załoga: 1187 osób. Dane na podstawie: K. Zalewski, *Japońskie lotniskowce...*, cz. 3, s. 61; G. Barciszewski, *Okręty lotnicze...*, s. 72; K. Za-

Dnia 27 maja 1942 r. wyszedł w morze 1. Zespół Uderzeniowy Lotniskowców pod dowództwem wiceadmirała Chiuichi Nagumo, w skład którego weszły 4 główne lotniskowce Połączonej Floty w osłonie pancerników „Haruna”, „Kiri-shima”, ciężkich krążowników „Tone”, „Chikuma”, lekkiego krążownika „Nagara” oraz 11 niszczycieli²³. W jego skład wchodziły najlepsze okręty o największej sile rażenia. Flagowiec wiceadmirała Nagumo, lotniskowiec „Akagi”, przeniósł na swoim pokładzie 24 A6M2, 18 D3A1 oraz 18 B5N2²⁴. Drugi wielki okręt „Kaga” był wyposażony w 27 A6M2, 20 D3A1 i 27 B5N2²⁵. Razem jednostki te tworzyły 1. Dywizjon Lotniskowców. W skład 2. Dywizjonu wchodziły lotniskowce „Hiryu” oraz „Soryu”. Na pokładach pierwszego znajdowało się 21 myśliwców A6M2, 18 bombowców D3A1 oraz 18 samolotów bombowo-torpedowych

lewski, *Lotniskowce II wojny...*, s. 141–142; P. Wiśniewski, S. Brzeziński, *Japoński lotniskowiec Junyo*, „Profile Morskie” 2002, nr 41, s. 3; W. Cheda, W. Malski, *Lotniska na morzach...*, s. 64; J. Jastrzębski, *Pearl Harbor 1941*, Warszawa 2011, s. 102–103; R. Opaliński, *Alenty...*, s. 6.

²³ M. Borkowski, *Midway...*, s. 66. Autor podaje inny skład grupy lotniczej lotniskowca „Akagi”: 21 A6M2, 21 D3A1, 21 B5N2; M. Fuchida, M. Okumiya, *Midway, bitwa...*, s. 95–96; K. Zalewski, *Kido Butai...*, s. 16.

²⁴ M. Borkowski, *Midway...*, s. 66. Dane techniczne lotniskowca „Akagi”: wejście do służby: 25 marca 1927 r., przebudowany i zmodernizowany w latach 1935–1938. Wyporność standard: 36 500 t, wyporność pełna: 41 300 t, dl.: 260,67 m, szer.: 31,32 m, zanurzenie: 8,71 m, liczba podnośników lotniczych: 3, napęd: 11 kotłów Kanpon typ B, 8 mniejszych kotłów Kanpon, 4 turbiny Mitsubishi-Gihon o mocy maksymalnej 134 808 KM, 4 śruby, prędkość maksymalna: 31 węzłów, grupa lotnicza: 91 samolotów, uzbrojenie: 6×200 mm (6×I), 12×127 mm (6×II), 28×25 mm (14×II), załoga: 2000 osób. Dane sporządzono na podstawie: A. Jarski, M. Skwiot, *Akagi*, seria: Encyklopedia Okrętów Wojennych (dalej: EOW), vol. 1, nr 49, Gdańsk 2007, s. 49; M. Fuchida, M. Okumiya, *Midway, bitwa...*, s. 278; G. Barciszewski, *Okręty lotnicze...*, s. 47; K. Zalewski, *Lotniskowce II wojny...*, s. 83; J. Jastrzębski, *Pearl Harbor...*, s. 101–102; M. Kopacz, *Lotniskowce floty. Krótka historia powstania i rozwoju okrętów klasy, która zdominowała wojnę na morzu*, MSiO 2014, nr 1, s. 10; A. Więczkowski, *Problem zbrojeń morskich w świetle wydarzeń lat 1921–22. 80-lecie traktatu waszyngtońskiego*, MSiO 2002, nr 2, s. 52; K. Zalewski, *Japoński lotniskowiec Akagi*, „Technika Wojskowa. Historia” (dalej: TWH) 2011, nr 6, s. 90–93; W. Cheda, M. Malski, *Lotniska na morzach...*, s. 63; L. Marriott, *Okręty II wojny światowej*, Warszawa 2005, s. 45; K. Zalewski, *Japońskie lotniskowce...*, cz. 1, s. 47.

²⁵ K. Zalewski, *Kido Butai...*, s. 16; M. Borkowski, *Midway...*, s. 66. Autor wskazuje, że „Kaga” w bitwie pod Midway posiadał 21 A6M2, 21 D3A1 oraz 27 B5N2. Dane techniczne lotniskowca „Kaga”: wejście do służby: 31 marca 1928 r., modernizowany i przebudowywany w latach 1934–1935, wyporność standard: 38 200 t, wyporność pełna: 43 650 t, dl.: 248,58 m, szer.: 32,5 m, zanurzenie: 9,5 m, ilość podnośników lotniczych: 3, napęd: 12 kotłów Kanpon, 4 turbiny, 4 śruby, moc silowni: 127 400 KM, prędkość maksymalna: 28,34 węzła, grupa lotnicza: 90 samolotów, uzbrojenie: 10×203 mm, 16×127 mm (8×II), 22×25 mm (11×II), załoga: 2016 osób. Dane na podstawie: G. Barciszewski, *Okręty lotnicze...*, s. 51; K. Zalewski, *Lotniskowce II wojny...*, s. 95; L. Marriott, *Okręty II wojny...*, s. 45; M. Fuchida, M. Okumiya, *Midway, bitwa...*, s. 277; W. Cheda, M. Malski, *Lotniska na morzach...*, s. 63; J. Jastrzębski, *Pearl Harbor...*, s. 127–129; K. Zalewski, *Japońskie lotniskowce...*, cz. 1, s. 47.

B5N2²⁶, zaś drugi był wyposażony w 21 A6M2, 16 D3A1, 18 B5N2 oraz 2 samoloty rozpoznawcze D4Y1²⁷.

28 maja 1942 r. z bazy Ominato wyszedł Zespół Północny, który według planu miał dokonać inwazji na wyspy Kiska i Attu, w ramach operacji dywersyjnej „AL”²⁸. Tego samego dnia z wyspy Saipan wyruszyły Grupa Transportowa pod dowództwem kontradmirała Raizo Tanaki oraz Grupa Transportowa Wodnoplątów²⁹. Niezależnie od pozostałych zespołów z wyspy Guam wyruszyła Grupa Bliskiego

²⁶ K. Zalewski, *Kido Butai...*, s. 16; M. Borkowski, *Midway...*, s. 66. Borkowski wskazuje inny skład ilościowy grupy lotniczej „Hiryu”: 21 A6M2, 21 D3A1 oraz 21 B5N2. Takie same informacje podają M. Fuchida i M. Okumiya (*Midway, bitwa...*, s. 95). Dane techniczne lotniskowca „Hiryu”: wejście do służby 5 sierpnia 1939 r., wyporność standard: 17 300 t, wyporność pełna: 21 900 t, dl.: 227,5 m, szer.: 21,3 m, zanurzenie: 7,62 m, liczba podnośników lotniczych: 3, napęd: 8 kotłów RO-GO, 4 zespoły turbin Kanpon o mocy maksymalnej 152 000 KM, 4 śruby, prędkość maksymalna: 34,5 węzła, grupa lotnicza: 73 samoloty, uzbrojenie: 12×127 mm (6×II), 28×25 mm (9×II), załoga: 1120. Dane na podstawie: K. Zalewski, *Japoński lotniskowiec Hiryu*, TWH 2011, nr 1, s. 95; *idem*, *Lotniskowce II wojny...*, s. 111; W. Cheda, M. Małski, *Lotniska na morzach...*, s. 64; K. Zalewski, *Japońskie lotniskowce Hiryu i Soryu*, MSiO 2001, nr 3, s. 52; M. Fuchida, M. Okumiya, *Midway, bitwa...*, s. 277; K. Zalewski, *Japońskie lotniskowce...*, cz. 1, s. 52; S. Pierslegin, E. Pierslegin, *Premiera...*, s. 405; J. Jastrzębski, *Pearl Harbor...*, s. 130–131; L. Ahlberg, H. Lengerer, *Taibō*, seria: EOW, vol. 1, nr 39, Gdańsk 2004, s. 11; G. Bukala, *Księżycowe niszczyciele japońskiej Floty*, cz. 1, Okręty Wojenne 2001, nr 5, s. 56.

²⁷ K. Zalewski, *Kido Butai...*, s. 16. M. Fuchida, M. Okumiya (*Midway, bitwa...*, s. 95) podają następujący skład grupy lotniczej „Soryu”: 21 A6M2, 21 D3A1, 21 B5N2. Dane techniczne lotniskowca „Soryu”: wejście do służby: 29 grudnia 1936 r., wyporność standard: 15 900 t, wyporność pełna: 19 800 t, dl.: 227,5 m, szer.: 21,3 m, zanurzenie: 7,62 m, liczba podnośników lotniczych: 3, siłownia: 8 kotłów RO-GO, 4 zespoły turbin Kanpon o mocy 152 000 KM, 4 śruby, prędkość maksymalna: 34,5 węzła, grupa lotnicza: 71 samolotów, uzbrojenie: 12×127 mm (6×II), 28×25 mm (14×II), załoga: 1100. Dane na podstawie: K. Zalewski, *Lotniskowce II wojny...*, s. 111; *idem*, *Japońskie lotniskowce Hiryu...*, s. 51; G. Barciszewski, *Okręty lotnicze...*, s. 58; W. Cheda, M. Małski, *Lotniska na morzach...*, s. 63; L. Marriott, *Okręty II wojny...*, s. 48; J. Jastrzębski, *Pearl Harbor...*, s. 129–130; M. Fuchida, M. Okumiya, *Midway, bitwa...*, s. 278; K. Zalewski, *Wojenny program budowy lotniskowców w Japonii*, MSiO 2011, nr 9, s. 13; *idem*, *Japońskie lotniskowce...*, cz. 3, s. 54–55; *idem*, *Japońskie lotniskowce...*, cz. 1, s. 52; *idem*, *Japoński lotniskowiec Soryu*, TWH 2011, nr 1, s. 95.

²⁸ M. Borkowski, *Midway...*, s. 67; J. Pertek, W. Supiński, *Wojna morską 1939–1945*, Poznań 1959, s. 299; M. Fuchida, M. Okumiya, *Midway...*, s. 97–98. Skład Zespołu Północnego: siły główne: krążownik ciężki „Nachi” w osłonie 2 niszczycieli, 2. Zespół Uderzeniowy Lotniskowców, który opuścił bazę wcześniej, Zespół Inwazyjny Attu: lekki krążownik „Abukuma”, 4 niszczyciele, stawiacz min, transportowiec wojska, Zespół Inwazyjny Kiska: lekkie krążowniki „Kiso” i „Tama”, krążownik pomocniczy „Asaka Maru”, 3 niszczyciele, 3 trałowce, 2 transportowce wojska.

²⁹ M. Borkowski, *Midway...*, s. 67; M. Fuchida, M. Okumiya, *Midway, bitwa...*, s. 96; S.E. Morrison, *Morze Korolowe...*, s. 129. Skład zespołów: Grupa Transportowa: 12 transportowców wraz z 3 niszczycielami, lekki krążownik „Jintsu”, 10 niszczycieli. Grupa Transportowa Wodnoplątów: okręty bazy wodnosamolotów „Chitose” i „Kamikawa Maru”, niszczyciel oraz łódź patrolowa.

Wsparcia podległa wiceadmirałowi Takeo Kuricie, stanowiąca daleką osłonę sił wyznaczonych do realizacji desantu na Midway³⁰.

Ostatnimi zespołami okrętowymi, które opuściły japońskie bazy morskie na Wyspach Macierzystych, były Zespół Główny pod dowództwem admirała Isoroku Yamamoto, Zespół Osłonowy operacji „AL” podległy wiceadmirałowi Shiro Takasu oraz Główne Siły Zespołu Inwazyjnego „MI” dowodzone przez wiceadmirała Nobutake Kondo³¹. W skład flot wyznaczonych do realizacji operacji osłonowych wchodziły lekkie lotniskowce „Hosho” i „Zuiho”³².

Zwiększona ilość meldunków radiowych otrzymywanych przez amerykański wywiad wskazywała, że Połączona Flota przygotowuje się do realizacji kolejnej operacji morskiej. Już w maju 1942 r. Jednostka Wywiadu Bojowego zlokalizowana w bazie Pearl Harbour wiedziała o nowym celu ataku oznaczonym kryptonimem „AF”³³. Dowódca grupy deszyfrującej komandor podporucznik J.J. Rochefort podejrzewał, że zaszyfrowany cel to wyspa Midway i przekazał tę informację admira-

³⁰ M. Kopacz, *Bobater spod Midway. Mit samobójczego ataku*, MSiO 2007, nr 9, s. 50; M. Borkowski, *Midway...*, s. 67; M. Fuchida, M. Okumiya, *Midway, bitwa...*, s. 96. Skład zespołu: Grupa Bliskiego Wsparcia: ciężkie krążowniki „Kumano”, „Suzuya”, „Mikuma”, „Mogami” w osłonie 2 niszczycieli.

³¹ Z. Flisowski, *Burza...*, s. 326; J. Piekalkiewicz, *Kalendarium wydarzeń II wojny światowej*, Wiedeń 1996, s. 630–631; K. Zalewski, *Historia operacyjna...*, s. 37–38; M. Borkowski, *Midway...*, s. 67–68; M. Fuchida, M. Okumiya, *Midway, bitwa...*, s. 95–96. Fuchida i Okumiya podają skład zespołów: Zespół Główny: pancerniki „Yamato”, „Nagato”, „Mutsu”, lekki lotniskowiec „Hosho”, lekki krążownik „Sendai”, okręty bazy wodnosamolotów „Chiyoda”, „Nisshin”; Zespół Osłonowy operacji „AL”: pancerniki „Ise”, „Fuso”, „Yamashiro”, lekkie krążowniki „Oi”, „Kitakami”, 12 niszczycieli osłony; Główne Siły Zespołu Inwazyjnego „MI”: pancerniki „Kongo”, „Hiei”, lekki lotniskowiec „Zuiho”, ciężkie krążowniki „Atago”, „Chokai”, „Myoko”, „Haguro”, lekki krążownik „Yura”, 8 niszczycieli osłony.

³² Dane techniczne lotniskowca lekkiego „Hosho”: wejście do służby 7 grudnia 1922 r., wyporność standard: 7474 t, wyporność pełna: 9494 t, dl.: 168,3 m, szer.: 18,0 m, zanurzenie: 6,17 m, liczba podnośników lotniczych: 2, siłownia główna: 8 kotłów Kanpon, 2 turbiny Parsons o mocy maksymalnej 30 000 KM, prędkość maksymalna: 25 węzłów, uzbrojenie: 4×140 mm (2×II), 2×76 mm (2×I), grupa lotnicza: 9 samolotów, załoga: 550 osób. Dane na podstawie: G. Barciszewski, *Okręty lotnicze...*, s. 45; K. Zalewski, *Lotniskowce II wojny...*, s. 69–71; *idem*, *Wojenny program...*, s. 13; W. Cheda, M. Małski, *Lotniska na morzach...*, s. 63. Dane techniczne lotniskowca lekkiego „Zuiho”: wejście do służby: 27 grudnia 1940 r., wyporność standard: 11 262 t, wyporność pełna: 14 200 t, dl.: 204,8 m, szer.: 18,2 m, zanurzenie: 6,64 m, liczba podnośników lotniczych: 2, siłownia główna: 4 kotły RO-GO, 2 zestawy turbin Kanpon o mocy maksymalnej 52 000 KM, 2 śruby, prędkość maksymalna: 28,0 węzła, grupa lotnicza: 30 samolotów, uzbrojenie: 8×127 mm (4×II), 8×25 mm (8×I), załoga: 785 osób. Dane na podstawie: K. Zalewski, *Japońskie lotniskowce, Historia rozwoju*, cz. 2, MSiO 2011, nr 9, s. 47; G. Barciszewski, *Okręty lotnicze...*, s. 63, K. Zalewski, *Lotniskowce II wojny...*, s. 119; S. Piereslegin, E. Piereslegin, *Premiera...*, s. 334–335; W. Cheda, M. Małski, *Lotniska na morzach...*, s. 64.

³³ Z. Flisowski, *Burza...*, s. 326–327.

lowi Chesterowi Nimitzowi³⁴. W celu upewnienia się 22 maja 1942 r. na wyspę nadano przy użyciu podwodnego kabla otwarty meldunek, informując, że na Midway doszło do uszkodzenia urządzeń do destylacji wody i konieczne jest szybkie dostarczenie niezbędnych do naprawy części zapasowych³⁵. Japoński wywiad przekazał tę informację do Tokio, potwierdzając tezę kryptologów z Pearl Harbour i demaskując całą operację³⁶. Admirał Nimitz musiał przygotować plan obrony zagrożonego atolu. Nie udało się także zrealizować zamierzeń operacji „K”, dalekiego rozpoznania lotniczego bazy w Pearl Harbour w oparciu o pływiczną French Frigate Shoals³⁷.

Do obrony wyspy Midway zaalarmowana amerykańska Flota Pacyfiku pod dowództwem Chestera Nimitza zmobilizowała wszystkie jednostki, które przedstawiały jakąkolwiek wartość bojową. Utworzono dwie grupy operacyjne TF 16 pod dowództwem kontradmirała Raymonda A. Spruance’a oraz TF 17 dowodzoną przez kontradmirała Franka J. Fletchera³⁸. Pierwszy z baz wyruszył 28 maja 1942 r. zespół TF 16, druga amerykańska grupa operacyjna wyszła w morze 30 maja³⁹. Japończycy w czasie marszu w kierunku atolu nieustannie znajdowali się w obszarze bardzo złej pogody⁴⁰. Czynnikiem ten był niezwykle sprzyjający dla dowództwa Połączonej Floty. W teorii pozwalał na zachowanie koniecznego elementu zaskoczenia. Amerykanie zwiększyli zasięg patroli bojowych składających się z samolotów bazujących na Midway do 700 Mm, co dawało szybszą możliwość reagowania w razie zjawienia się nieprzyjaciela w regionie⁴¹.

Fiasko operacji „K” było preludium krachu japońskiego planu „MI”. Także okręty podwodne wyznaczone do stworzenia kordonów patrolowych na przedpo-

³⁴ *Ibidem*, s. 326.

³⁵ A. Schom, *Wojna na Pacyfiku 1941–1943. Od Pearl Harbor do Guadalcanal. Wodźowie, strategia, dyplomacja*, przeł. S. Kędziński, Warszawa 2007, s. 292.

³⁶ *Ibidem*, s. 292; G. Barciszewski, *Życie i śmierć admirała Isoroku Yamamoto*, cz. 2, „Zemsta” wykonana przez „Błyskawicę”, MSiO 2013, nr 6, s. 47.

³⁷ M. Borkowski, *Midway...*, s. 70. Autor pisze, że kiedy okręt podwodny I-124 przybył na pływiczną French Frigate Shoals, zastał tam amerykańskie bazy wodnosamolotów „Thronton” i „Ballard”. S.E. Morison (*Morze Korolowe...*, s. 120) wskazuje, że w celu blokady pływiczny wyznaczono siły w składzie: bazy wodnosamolotów „Thronton” i „Ballard” oraz niszczyciel „Clark”.

³⁸ W. Holicki, *Następy Pensacoli. Amerykańskie krążowniki ciężkie typu Northampton*, MSiO 2001, nr 6, s. 36–40; S.E. Morison, *Morze Korolowe...*, s. 114–115. Morison podaje skład oraz podział sił amerykańskich w bitwie pod Midway. TF 17: lotniskowiec „Yorktown” (75 samolotów – 25 myśliwców F4F-4 Wildcat, 37 bombowców SBD-3 „Dauntless”, 13 bombowców torpedowych TDB-1 „Devastator”), krążowniki ciężkie „Portland”, „Astoria”, 6 niszczycieli osłony. TF-16: lotniskowce „Enterprise” (79 samolotów – 27 F4F-4, 38 SBD-3, 14 TDB-1), „Hornet” (79 samolotów – 27 F4F-4, 37 SBD-2, 15 TDB-1), ciężkie krążowniki „New Orleans”, „Minneapolis”, „Vicennes”, „Northampton”, „Pensacola”, „Atlanta”, 9 niszczycieli osłony. Dodatkowe siły stanowiły 3 tankowce w osłonie 5 niszczycieli oraz 19 okrętów podwodnych.

³⁹ J. Jastrzębski, *Midway...*, s. 314.

⁴⁰ M. Fuchida, M. Okumiya, *Midway, bitwa...*, s. 137.

⁴¹ *Ibidem*, s. 137.

lach Hawajów nie dotarły zgodnie z planem, czyli 2 czerwca 1942 r., na wyznaczone pozycje bojowe⁴². Największym utrudnieniem dla jednostek tej klasy była wspomniana zła pogoda.

Ranek 3 czerwca 1942 r. przyniósł pierwsze rozstrzygające wydarzenia. Około 9:00 Zespół Inwazyjny pod dowództwem kontradmirała Tanaki został odkryty przez wroga⁴³. Dodatkowo rozpoczęto realizację operacji „AL”. Lotniskowce „Ryujo” i „Junyo” dokonały nalotu na Dutch Harbour na Aleutach⁴⁴. Był to wstęp do późniejszego desantu na wyspy Adak i Kiska, które następnie zajęto, tworząc japońskie posterunki bojowe.

Działania bojowe lotniskowców pod dowództwem wiceadmirała Nagumo rozpoczęły się 4 czerwca 1942 r. w godzinach rannych. O 4:30 pokłady okrętów Zespołu Uderzeniowego Lotniskowców (Kido Butai) opuściła grupa lotnicza składająca się z 36 A6M2, 36 B5N2 oraz 36 D3A1 przeciwko siłom amerykańskim na Midway⁴⁵. Samoloty te były uzbrojone głównie w bomby, ponieważ wyznaczono je do niszczenia celów lądowych. W tym samym czasie siły amerykańskie, składające się z połączonych zespołów TF 16 i TF 17, znajdowały się w odległości 325 Mm od Midway, oczekując na nagłe pojawienie się przeciwnika⁴⁶. Japończycy poszukiwali wroga przy użyciu samolotów rozpoznawczych bazujących na okrętach.

Pierwsze uderzenie zakończyło się około godziny 7:00 rano, ale dowodzący atakiem kapitan Joichi Tomonaga poprosił wiceadmirała Nagumo o przygotowanie kolejnej fali nacierającej na Midway⁴⁷. O 7:15 na pokładach japońskich lotniskow-

⁴² M. Borkowski, *Midway...*, s. 70; M. Hashimoto, *Zatopieni. Historia japońskiej Floty Podwodnej 1941–1945*, przeł. M. Perzyński, M. Jurczyński, Gdańsk 2013, s. 73.

⁴³ M. Borkowski, *Midway...*, s. 77–78. Autor pisze, że pilotem, który prowadził samolot rozpoznawczy, był Jack Reid.

⁴⁴ W. Holicki, *Zdarzyło się 70 lat temu. Daleko od Midway*, MSiO 2012, nr 6, s. 51; Z. Flisowski, *Od Morza Koralowego do Midway*, Poznań 1988, s. 186; R. Opaliński, *Aleuty...*, s. 5. Opaliński pisze, że w pierwszej fali ataku brało udział 15 D3A1 oraz 14 B5N2 w osłonie 16 A6M2 z lotniskowców „Junyo” i „Ryujo”. W ataku utracono 2 samoloty B5N2. W drugiej fali ataku, która zakończyła się całkowitą klęską, uczestniczyło 15 bombowców w osłonie 6 A6M2. Trzecia fala ataku składała się z 11 D3A1 oraz 9 B5N2 w osłonie 11 A6M2. Jeden z myśliwców tej fali został poważnie uszkodzony i lądował awaryjnie na wyspie Akutan. Później ten samolot przechwycili Amerykanie, zdobywając prawie nietknięty A6M2 „Zero”. Japończycy w czasie realizacji operacji „AL” stracili łącznie 11 samolotów – 3 A6M2, 3 D3A1 oraz 3 B5N2. Nie odniesiono większych sukcesów strategicznych.

⁴⁵ K. Zalewski, *Zespół uderzeniowy Kido Butai w bitwie o Midway*, MSiO, listopad 2008, nr specjalny 2, s. 20, S. Piereslegin, E. Piereslegin, *Premiera...*, s. 380; K. Zalewski, *Japoński lotniskowiec Soryu...*, s. 96.

⁴⁶ G. Barciszewski, *Bitwa o Midway...*, s. 38; M. Kopacz, *Stracona szansa. Fiasko Grupy Powietrznej Horneta pod Midway*, cz. 1, MSiO 2010, nr 6, s. 37–38. Autor stwierdza, że pierwsza grupa powietrzna wyznaczona do ataku na lotniskowce Połączonej Floty wystartowała z pokładu USS „Hornet” i USS „Enterprise” o godzinie 6:50 dnia 4 czerwca 1942 r.

⁴⁷ M. Kopacz, *Stracona szansa...*, cz. 1, s. 39; M. Borkowski, *Midway...*, s. 86.

ców rozpoczęto operacje przezbierania samolotów wyznaczonych do ewentualnego uderzenia na wrogą flotę⁴⁸. Był to pierwszy błąd popełniony przez stronę japońską w starciu bezpośrednim. Zmiana uzbrojenia lotniczego była procesem bardzo czasochłonnym i wymagała nieustannej osłony powietrznej. Tragizm sytuacji pogłębiał fakt, że o godzinie 7:28 wodnosamolot patrolowy z krążownika ciężkiego „Tone” wykrył amerykański zespół okrętów w odległości zaledwie 240 Mm od Midway⁴⁹. Godzina 7:43 przyniosła kolejny brzemienny w skutkach rozkaz, który dotyczył uderzenia na wrogą flotę, ponownie zdecydowano o przezbieraniu samolotów z bomb na torpedy⁵⁰. Wiceadmirał Nagumo pokazał swoje niezdecydowanie. O godzinie 8:55 rozpoczęto zgodnie z rozkazem dowódcy podejmowanie powracających z akcji pod Midway samolotów, które trwało do godziny 9:18⁵¹.

Dotychczasowe działania japońskie przyniosły sukces taktyczny w postaci neutralizacji większości samolotów lądowego bazowania z wyspy Midway, które nieustannie atakowały lotniskowce Połączonej Floty⁵². Jednakże wytworzyła się bardzo niekorzystna dla wycofujących się na północ Japończyków sytuacja, ponieważ w kierunku ich zespołu floty podążały amerykańskie samoloty pokładowe⁵³.

Pokłady japońskich lotniskowców po przyjęciu samolotów powracających z pierwszej fali ataku były pełne środków bojowych, a w rurociągach płynęło bardzo łatwopalne paliwo lotnicze. Nad okrętami 1. i 2. Dywizjonu Lotniskowców trwała zaciepka walka powietrzna między samolotami obojga stron. O godzinie 10:25 6. Dywizjon Bombowy (VB-6) pod dowództwem kapitana Richarda H. Besta, wyposażony w bombowce nurkujące SBD Dauntless, zaatakował lotniskowiec „Akagi”⁵⁴. Okręt otrzymał jedno bezpośrednie trafienie w podnośnik lotniczy na śródokręciu i dwa trafienia w pobliżu burt⁵⁵. Tak niewielka ilość środków bojowych nie powinna wyrządzić tej ogromnej jednostce znacznych szkód, lecz w zaistniałej

⁴⁸ M. Borkowski, *Midway...*, s. 88; A. Yoshimura, *Pancernik Musashi*, przeł. M. Krzyształowicz, Gdańsk 2002, s. 143.

⁴⁹ Z. Flisowski, *Burza...*, s. 333. Autor wskazuje, że pierwszy meldunek nie potwierdził obecności lotniskowców w zespole amerykańskim. Dopiero kolejny nadany 4 czerwca 1942 r. o 8:09 potwierdził obecność okrętu tej klasy.

⁵⁰ A. Jarski, M. Skwiot, *Akagi*, seria: EOW, vol. 2, nr 50, Gdańsk 2009, s. 85.

⁵¹ *Ibidem*, s. 86.

⁵² M. Borkowski, *Midway...*, s. 92–93; M. Kopacz, *Stracona szansa. Fiasko Grupy Powietrznej Horneta w bitwie pod Midway*, cz. 2, MSiO 2010, nr 7, s. 38–40; J. Lipiński, *Druga wojna...*, s. 480. Lipiński pisze, że pierwsza fala amerykańskiego ataku, składająca się z 35 samolotów z lotniskowca „Hornet”, nie odnalazła przeciwnika, druga natomiast, składająca się z 15 samolotów, została prawie całkowicie zniszczona.

⁵³ S.E. Morison, *Morze Koralowe...*, s. 148; K. Zalewski, *Kido Butai...*, s. 25; G. Barciszewski, *Bitwa o Midway...*, s. 41. Łącznie grupa samolotów wysłana przeciwko japońskim lotniskowcom o godzinie 7:02 składała się z: 20 F4F-4, 67 SBD-3 oraz 29 STB-1.

⁵⁴ A. Jarski, M. Skwiot, *Akagi*, vol. 2..., s. 87.

⁵⁵ K. Zalewski, *Japoński lotniskowiec Akagi...*, s. 97.

sytuacji dały o sobie znać niezabezpieczone bomby lotnicze oraz torpedy. Doszło do wielu wtórnych eksplozji, a nieudana akcja gaśnicza dopełniła obrazu tragedii okrętu flagowego⁵⁶. Wiceadmirał Nagumo o godzinie 10:46 niezwłocznie przeniósł swój sztab na lekki krążownik „Nagara”⁵⁷. Dowódca lotniskowca komandor Aoki nakazał częściową ewakuację załogi, która rozpoczęła się o godzinie 11:30⁵⁸.

Równoległe z atakiem na flagowiec wiceadmirała Nagumo przebiegało uderzenie na lotniskowiec „Kaga”. Okręt padł ofiarą 6. Eskadry Bombowców Nurkujących (VS-6) pod dowództwem kapitana Wilmera E. Gallahera, składającej się z 28 samolotów⁵⁹. Okręt otrzymał cztery bezpośrednie trafienia w pokład startowy i wystąpiła na nim analogiczna sytuacja jak na „Akagi”⁶⁰. Wybuchły szybko rozprzestrzeniające się pożary środków bojowych i benzyny lotniczej, nad którymi załoga nie miała żadnej kontroli. „Kaga” zatonął 4 czerwca 1942 r. około godziny 19:25 po dwóch potężnych wewnętrznych eksplozjach⁶¹.

Kolejny z japońskich lotniskowców „Soryu” również nie uniknął strat. Został zaatakowany przez 13 bombowców „Dauntless” wchodzących w skład 5. Eskadry Bombowej (VB-5) pod dowództwem komandora Leslie z lotniskowca USS „Yorktown”⁶². Wynik uderzenia był oszalamiający. O godzinie 10:25 pierwsza bomba uderzyła w pokład dziobowy, przebijając go i powodując pożar w hangarze⁶³. Następnie „Soryu” otrzymał jeszcze trzy trafienia w pokład lotniczy, które przyczyniły się do wewnętrznej eksplozji o godzinie 10:40⁶⁴. Dowódca okrętu komandor Yanagimoto

⁵⁶ A. Jarski, M. Skwiot, *Akagi*, vol. 2..., s. 87–91. Autorzy wskazują, że na lotniskowcu „Akagi” doszło do pożaru zatankowanych w hangarze samolotów oraz tych, które były przygotowane do startu na pokładzie lotniczym. Pozrywane rurociągi paliwa lotniczego spowodowały szybkie rozprzestrzenianie się ognia. Nie udało się zalać wodą magazynów bomb i torped, ponieważ nie działały instalacja pomp oraz instalacja gaśnicza CO₂.

⁵⁷ *Ibidem*, s. 91; P. Cichy, *Japońskie krążowniki lekkie typu Nagara. Przebieg służby*, MSiO 2008, nr 12, s. 45.

⁵⁸ K. Zalewski, *Japoński lotniskowiec Akagi...*, s. 98. Autor pisze, że portret cesarza przeniesiono o godzinie 14:38. Dowódca komandor Aoki o 19:25 poprosił Sztab Połączonej Floty o możliwość opuszczenia okrętu, jednak nie wyrażono zgody. Zmiana decyzji nastąpiła o 3:50 dnia 5 czerwca 1942 r., wtedy też ewakuowano załogę. Lotniskowiec zatonął około godziny 5:00. Straty w ludziach wynosiły 221 osób. A. Jarski, M. Skwiot (*Akagi*, vol. 2..., s. 99) podają, że prośba o ewakuację została wysłana około godziny 18:00. Lotniskowiec zatonął o 4:55.

⁵⁹ G. Barciszewski, *Bitwa pod Midway...*, s. 41.

⁶⁰ *Ibidem*, s. 42.

⁶¹ *Ibidem*, s. 42. Na lotniskowcu „Kaga” zginęło łącznie 811 członków załogi razem z dowódcą komandorem Jisaku Okadą.

⁶² *Ibidem*, s. 42.

⁶³ K. Zalewski, *Japońskie lotniskowce Hiryu...*, s. 54.

⁶⁴ G. Barciszewski, *Bitwa pod Midway...*, s. 42; J. Pertek, W. Supiński, *Wojna morska...*, s. 300. Autorzy piszą, że „Soryu” został zatopiony przez amerykański okręt podwodny, co nie jest informacją prawdziwą.

wydał rozkaz opuszczenia płonącego lotniskowca około 10:50, sam pozostając na jego pokładzie do końca⁶⁵.

Amerykanie w czasie swojego uderzenia lotniczego wyłączyli z akcji trzy z czterech lotniskowców wiceadmirała Nagumo. „Hiryu” zachował pełnię możliwości bojowych, ponieważ w momencie ataku znajdował się w strefie dużego zachmurzenia⁶⁶. Wiceadmirał Nagumo przekazał dowodzenie nad Zespołem Uderzeniowym Lotniskowców wiceadmirałowi Hiroakiemu Abe, któremu wydał rozkaz zniszczenia jak największych sił wroga przy użyciu ocalałych środków bojowych⁶⁷. Start grupy bojowej wyznaczonej do unicestwienia USS „Yorktown” nastąpił o godzinie 10:50⁶⁸. Uderzenie na amerykański lotniskowiec powiodło się mimo znacznych strat własnych. Z całej grupy lotniczej zaledwie siedem bombowców nurkujących przedarło się nad USS „Yorktown”, uzyskując trzy bezpośrednie trafienia w pokład lotniczy okrętu⁶⁹. Sytuacja była dramatyczna. Amerykański okręt przechylił się, ale dobrze wyszkolona załoga rozpoczęła awaryjny remont jednostki. O godzinie 14:00 lotniskowiec mógł rozwijać już prędkość 18 węzłów, a pożary zostały ugaszone⁷⁰.

Do kolejnego ataku przeciwko USS „Yorktown” wyznaczono ostatnie zdolne do akcji samoloty, które pozostały na pokładzie „Hiryu” w składzie 10 bombowców torpedowych B5N2 w osłonie 6 myśliwców A6M2, które pod dowództwem kapitana Joichi Tomonagi wystartowały z pokładu „Hiryu”⁷¹. Wystrzeliły one dwie torpedy, które o godzinie 14:42 trafiły w burtę USS „Yorktown”, jednak los okrętu nie został przypieczętowany⁷².

Do ataku na pozbawiony samolotów „Hiryu” wysłano połączone grupy lotnicze z USS „Hornet” i USS „Enterprise”. Amerykańskie samoloty w sile 14 maszyn uzyskały trzy bezpośrednie trafienia w pokład lotniskowca⁷³. Na okręcie wybuchły

⁶⁵ G. Barciszewski, *Bitwa pod Midway...*, s. 42. Autor wskazuje, że „Soryu”, dobity przez niszczyciel „Isokaze”, zatonął 4 czerwca 1942 r. o godzinie 19:23. Wraz z okrętem zginęło 711 członków załogi.

⁶⁶ M. Borkowski, *Midway...*, s. 113.

⁶⁷ G. Barciszewski, *Bitwa pod Midway...*, s. 42.

⁶⁸ *Ibidem*, s. 47; M. Borkowski, *Midway...*, s. 114. Borkowski podaje, że start nastąpił około godziny 11:00, a grupa uderzeniowa składała się z 18 D3A1 w osłonie 6 A6M2.

⁶⁹ S. Piereslegin, E. Piereslegin, *Premiera...*, s. 392. Autorzy podają, że spośród samolotów grupy powietrznej „Hiryu” na jednostkę macierzystą powróciły zaledwie 3 A6M2 oraz 5 D3A1.

⁷⁰ M. Fuchida, M. Okumiya, *Midway, bitwa...*, s. 209.

⁷¹ *Ibidem*, s. 210; M. Borkowski, *Midway...*, s. 117. Borkowski podaje, że z ataku powróciło zaledwie 5 B5N2 oraz 3 A6M2.

⁷² M. Fuchida, M. Okumiya, *Midway, bitwa...*, s. 211. Według informacji podanych przez M. Hishimoto (*Zatopieni...*, s. 71) USS „Yorktown” został dobity dopiero 6 czerwca 1942 r. przez okręt podwodny I-168. W ataku podwodnym otrzymano dwa bezpośrednie trafienia w burtę okrętu.

⁷³ K. Zalewski, *Japońskie lotniskowce Hiryu...*, s. 56; T. Hara, *Dowódca niszczyciela*, przeł. A. Pogorzelski, Gdańsk 2003, s. 144; A. Roberts, *Wicher wojny. Nowa historia drugiej wojny światowej*, przeł. G. Woźniak, W. Jeżewski, Warszawa 2010, s. 224.

gwaltowne pożary, których załoga nie była w stanie opanować. Ostatecznie los jednostki dokonał się o godzinie 23:58 dnia 4 czerwca 1942 r.⁷⁴ Udział japońskich lotniskowców w bitwie pod Midway zakończył się.

Wynik starcia dla Połączonej Floty był druzgocący. Poniesiono dotkliwe straty w postaci 4 dużych lotniskowców floty: „Akagi”, „Kaga”, „Hiryu”, „Soryu” wraz z 332 samolotami pokładowymi oraz 2 ciężkich krążowników „Mikuma” i „Mogami”⁷⁵. Bitwa pod Midway bezpośrednio przyczyniła się do późniejszego przebiegu wydarzeń na Oceanie Spokojnym. Japonia została zmuszona przez Stany Zjednoczone do powolnej zmiany taktyki z ofensywnej na defensywną. Większość potencjału bojowego została zniszczona pod Midway i nie odbudowano go na przestrzeni lat 1943–1944. Dodatkowym czynnikiem działającym na niekorzyść Japonii była utrata najlepszych pilotów morskich korpusów lotniczych. Bez nich prowadzenie wojny okazało się bardzo trudne. Zawiodła też taktyka prowadzenia wojny stosowana przez Połączoną Flotę. Bitwa pod Midway ukazała wszystkie słabości Japońskiej Marynarki Wojennej, przynosząc jej druzgocącą klęskę i utratę potencjału, którego do końca wojny nie udało się odbudować.

SUMMARY

PARTICIPATION OF JAPANESE AIRCRAFT CARRIERS IN THE BATTLE OF MIDWAY JUNE 4–6, 1942: BREAKING THE SEA POWER OF JAPAN

The Battle of Midway, according to the historiography of naval warfare, is considered as one of the most important events in the Pacific Ocean campaign. The Japanese Empire in order to implement their strategic plans used the most efforts and resources. The events that took place between 4 and 6 June 1942, contributed significantly to the decline in offensive capabilities of the Empire. The aircraft carriers involved in the battle were considered the

⁷⁴ S. Piereslegin, E. Piereslegin, *Premiera...*, s. 394; K. Zalewski, *Japońskie lotniskowce Hiryu...*, s. 56. Wraz z lotniskowcem zginęło 416 członków załogi. Wśród nich znajdował się dowódca 2. Dywizjonu Lotniskowców kontradmirał Tamon Jamaguchi, który popelniał rytualne samobójstwo.

⁷⁵ M. Fuchida, M. Okumiya, *Midway, bitwa...*, s. 264–266; J. Jastrzębski, *Midway...*, s. 507–509; J. Lipiński, *Druga wojna...*, s. 483; S.E. Morison, *Przełamanie bariery Bismarcka 22 lipca 1942 – 1 maja 1944*, Gdańsk 2010, s. 34; M. Borkowski, *Midway...*, s. 148; G. Barciszewski, *Bitwa pod Midway...*, s. 46; A. Jaskuła, *Nieznany lotniskowiec. Największy sukces USS Archerfish*, MSiO 1998, nr 5, s. 23; W. Supiński, *Od Westerplatte do Hiroszimy. Zarys dziejów militarnych drugiej wojny światowej*, Poznań 1958, s. 125. Dodatkowo w poczet strat zadanych stronie japońskiej w tej bitwie należy włączyć uszkodzony pancernik „Haruna”, zbiornikowiec „Akebono Maru” oraz 3 niszczyciele. Autorzy wykazują straty US Navy: zatopiony lotniskowiec USS „Yorktown”, uszkodzony ciężki krążownik „San Francisco” oraz 364 samoloty.

best units of the Combined Fleet. Indecisiveness of commanders, with a total fiasco of intelligence operations, and too much fragmentation of forces directly contributed to the loss of all ships of the 1st and 2nd Aircraft Carriers Divisions. These units having a great potential and the best trained crews were supposed to tip the scales of victory in favor of Japan, but it did not happen. Severe loss of the stem of the fleet has reduced considerably the perspectives of the expansive empire, but it did not mean an outright victory of the United States in this war. The campaign in the Pacific continued, but Japan until the end of the struggle did not manage to fully rebuild the military potential of its fleet.